

นิติตปฏิบัติศาสนกิจอาสาช่วยพัฒนาสังคม : ต้นแบบการเรียนรู้ สู่ความเป็นบัณฑิตตามอัตลักษณ์บัณฑิตของมหาวิทยาลัย^๑

กองกิจการนิสิต สำนักงานอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๑ บทนำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ก่อตั้งขึ้นตามพระราชปราชญ์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เพื่อเป็นสถาบันการศึกษา พระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์มีพันธกิจ ๔ ประการ คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ภายใต้ปรัชญาของมหาวิทยาลัยที่ว่า “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม” โดยนโยบายของมหาวิทยาลัยนิติตบรรพชิตที่สำเร็จการศึกษาภาคทฤษฎีแล้ว จะต้องปฏิบัติศาสนกิจในเพศบรรพชิตเป็นเวลา ๑ ปี^๒ จึงจะมีสิทธิเข้ารับปริญญาตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัยว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ และการออกปฏิบัติศาสนกิจของนิติตทุกรูป มหาวิทยาลัยมีความมุ่งหวังให้นิติตทุกท่านได้ปฏิบัติตามพุทโธวาทที่ว่า

“จรต ภิกขเว จาริกิ พุทฺชนฺทิตาย พุทฺชนฺสุขาย โลกานุกมฺปายอตถายทิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานิ แปลว่า ภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย”

ดังนั้น การปฏิบัติศาสนกิจอีกหนึ่งปีการศึกษา จึงเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่สำคัญของการสำเร็จการศึกษาตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๕๒ หมวดที่ ๗ การสำเร็จการศึกษา ในข้อ ๖๔ ซึ่งกำหนดสาระสำคัญไว้ว่า นิติตผู้สำเร็จการศึกษาต้องสอบได้หน่วยกิตสะสมครบตามหลักสูตร, ผ่านการฝึกภาคปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน และไม่มีพันธะอื่นใดกับมหาวิทยาลัย ซึ่งการ

^๑ เป็นบทความที่มีเนื้อหา ซึ่งรวบรวมข้อมูลจากสรุปผลการประเมินความพึงพอใจ และการถอดบทเรียนจากการโครงการสัมมนานิติตปฏิบัติศาสนกิจ ๔ ภาค รุ่นที่ ๖๑ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๙

^๒ ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๕๒ หมวดที่ ๗ การสำเร็จการศึกษา ข้อ ๖๔ (๖๔.๒) ไม่มีพันธะอื่นใดกับมหาวิทยาลัย

ไม่มีพันธะอื่นใดกับมหาวิทยาลัย ข้อหนึ่ง คือ การปฏิบัติศาสนกิจเป็นเวลา ๑ ปี หลักเกณฑ์และวิธีการตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งกำหนดสาระสำคัญไว้ว่า นิสิตผู้ที่มีสิทธิ์ในการปฏิบัติศาสนกิจ จะต้องเป็นนิสิตผู้สอบได้หน่วยกิตสะสมครบตามหลักสูตรที่เข้าศึกษาภายในระยะเวลาไม่เกิน ๒ เท้า ของเวลาการศึกษาตามหลักสูตรและมีค่าเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่า ๒.๐๐ และต้องมีหนังสือรับรองจากสำนักทะเบียนและวัดผล ผ่านการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานครบตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย ได้ยื่นคำร้องขอปฏิบัติศาสนกิจต่อมหาวิทยาลัย เพื่อให้คณะกรรมการอนุมัติภายในวันที่ ๑๕ พฤษภาคมของปีการศึกษาครบตามหลักสูตร และเข้ารับการปฐมนิเทศตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด เมื่อดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องครบแล้ว นิสิตปฏิบัติศาสนกิจลงพื้นที่ปฏิบัติศาสนกิจสนองงานในกิจการคณะสงฆ์ในเพศบรรพชิต เป็นเวลา ๑ ปี ตามวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติศาสนกิจ

จากผลการดำเนินงานโครงการสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ๔ ภาค รุ่นที่ ๖๑ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕ พบว่า การปฏิบัติศาสนกิจเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ นิสิตได้ทราบปัญหาและอุปสรรคพร้อมได้เสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหา ตลอดจนได้ร่วมกันค้นหาแนวปฏิบัติที่ดี ดังนั้น กองกิจการนิสิต สำนักงานอธิการบดี จึงเสนอบทความ เรื่อง “นิติตปฏิบัติศาสนกิจอาสาช่วยพัฒนาสังคม: ต้นแบบการเรียนรู้สู่ความเป็นบัณฑิตตามอัตลักษณ์บัณฑิตของมหาวิทยาลัย” เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจในพื้นที่ต่าง ๆ และกำหนดรูปแบบและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจที่เหมาะสมในอนาคตต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาความหมายและความสำคัญของการปฏิบัติศาสนกิจ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวปฏิบัติที่ดีในการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตรุ่นที่ ๖๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. เพื่อรวบรวมข้อมูลและผลักดันเชิงนโยบายกำหนดรูปแบบและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจในอนาคต

๑.๓ ความหมายและความสำคัญของการปฏิบัติศาสนกิจ

๑.๓.๑ ความหมายการปฏิบัติศาสนกิจ

ในการปฏิบัติศาสนกิจข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ พ.ศ. ๒๕๔๖ ในข้อ ๕ ได้กำหนดความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติศาสนกิจไว้ ดังนี้

คณะกรรมการ หมายความว่า คณะกรรมการปฏิบัติศาสนกิจ

นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ หมายความว่า พระภิกษุหรือสามเณรผู้ศึกษาครบตามหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตและกำลังปฏิบัติศาสนกิจ

ศาสนกิจ หมายความว่า การสนองงานในกิจการคณะสงฆ์และงานตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย และได้กำหนดวัตถุประสงค์การปฏิบัติศาสนกิจไว้ในข้อ ๑๐ ว่า การปฏิบัติศาสนกิจมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- (๑) เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- (๒) เพื่อการสนองงานในกิจการคณะสงฆ์
- (๓) เพื่อพัฒนานิสิตให้มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์
- (๔) เพื่อสงเคราะห์ประชาชน
- (๕) เพื่อสนองนโยบายและงานตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย

จากความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติศาสนกิจสามารถให้ความหมายของการปฏิบัติศาสนกิจได้ว่า

การปฏิบัติศาสนกิจ หมายความว่า การปฏิบัติงานของนิสิตปฏิบัติศาสนกิจเพื่อสนองงานในกิจการคณะสงฆ์และงานตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๓.๒ ความสำคัญการปฏิบัติศาสนกิจ

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งใน ๓ สถาบันหลักของประเทศไทย วัฒนธรรมไทย และวิถีชีวิตของคนไทยมีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญ การที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำหนดให้นิสิตทุกหลักสูตรในระดับปริญญาตรี ที่มีคุณสมบัติเป็นนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ลงพื้นที่ปฏิบัติศาสนกิจตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ข้างต้น ส่งผลดีต่อการพัฒนาชุมชนและคณะสงฆ์ในภาพรวมได้เป็นอย่างดี อีกทั้งเป็นภาพสะท้อนให้นิสิตได้มีโอกาสได้พัฒนาชุมชนวัดและบ้านในท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงบทบาทความเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ ปฏิบัติงานช่วยเหลือสังคม

เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก ซึ่งนิติตปฏิบัติศาสนกิจ^๓ ถือว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการช่วย
สนองงานกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน คือ

- (๑) ด้านการปกครอง
- (๒) ด้านการศาสนศึกษา
- (๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์
- (๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- (๕) ด้านการสาธารณูปการ และ
- (๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ทั้งนี้ ในดำเนินการจะต้องให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย และข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ พุทธศักราช ๒๕๔๖ และข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๔๒^๔

๑.๔ ผลการดำเนินงานโครงการนิติตปฏิบัติศาสนกิจอาสาช่วยพัฒนาสังคม

๑.๔.๑ ก่อนการปฏิบัติศาสนกิจ

ก่อนที่นิติตจะลงพื้นที่ปฏิบัติศาสนกิจ นิติตได้ผ่านกระบวนการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย
ใน ๓ ส่วนสำคัญ คือ

- (๑) นิติตสอบได้หน่วยกิตสะสมครบตามหลักสูตร
- (๒) ผ่านการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน
- (๓) กิจกรรมพัฒนานิติต

^๓ ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ พุทธศักราช ๒๕๔๖ ข้อ ๕ กำหนดไว้ว่า นิติตปฏิบัติศาสนกิจ หมายความว่า พระภิกษุหรือสามเณรผู้ศึกษาครบตามหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต และกำลังปฏิบัติศาสนกิจ

^๔ ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๔๒ ข้อ ๖๔ นิติตผู้สำเร็จการศึกษาต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

๖๔.๑ สอบได้หน่วยกิตสะสมครบตามหลักสูตรที่เข้าศึกษาภายในระยะเวลาไม่เกิน ๒ เท่าของเวลาการศึกษาตามหลักสูตรและมีค่าเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่า ๒.๐๐

๖๔.๒ ผ่านการฝึกภาคปฏิบัติตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยว่าด้วยการฝึกภาคปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน

๖๔.๓ ไม่มีพันธะอื่นใดกับมหาวิทยาลัย

กระบวนการดังกล่าวมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีเป้าประสงค์สำคัญ คือ การผลิตบัณฑิตให้เป็นไปตามอัตลักษณ์บัณฑิตและคุณลักษณะของนิสิตอันพึงประสงค์ ในปีการศึกษา ๒๕๕๘ คณะกรรมการปฏิบัติศาสนกิจ ได้มีนโยบายเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจโดยกำหนดให้การปฏิบัติศาสนกิจของนิสิต รุ่นที่ ๖๑ เป็นปีแห่งการปฏิบัติงานเพื่อสนองงานกิจการคณะสงฆ์ นโยบายและงานตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพและมาตรฐาน

๑.๔.๒ ผลการดำเนินงานการปฏิบัติศาสนกิจ

ในปีการศึกษา ๒๕๕๙ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ ๖๑ มีสรุปผลการปฏิบัติศาสนกิจ ดังนี้

๑. การสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กำหนดจัด ณ วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ระหว่างวันที่ ๑๒-๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ จำนวน ๘๓๒ รูป มีผู้เข้าร่วม จำนวน ๕๐๑ รูป/คน และผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๖๐๒ รูป/คน มีผลการประเมินความพึงพอใจ ค่าเฉลี่ยที่ ๔.๑๒ พอใจมาก

๒. การสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ประจำภาคกลางและภาคใต้ กำหนดจัดการสัมมนา ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๖๕๗ รูป/คน และผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๔๑๔ รูป/คน มีผลการประเมินความพึงพอใจ ค่าเฉลี่ยที่ ๔.๑๖ พอใจมาก

๓. การสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ประจำภาคเหนือ กำหนดจัด ณ วิทยาเขตแพร่ ตำบลแม่คำมี อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ จำนวน ๔๗๘ รูป/คน และผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๗๖ รูป/คน มีผลการประเมินความพึงพอใจ ค่าเฉลี่ยที่ ๔.๒๔ พอใจมาก

จากผลการปฏิบัติงานนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ ๖๑ ได้ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์การปฏิบัติศาสนกิจ และมีความสอดคล้องกับพันธกิจและนโยบายของมหาวิทยาลัย ดังนี้

ก. ผลการดำเนินงานปฏิบัติศาสนกิจ ประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ ๖๑ ประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างวันที่ ๑๒-๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ ๑ แสดงหัวข้อและจำนวนนิติตประชุมกลุ่มย่อย ประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เรื่อง	จำนวนนิติต	สถานที่
กลุ่มที่ ๑ บทบาทพุทธศาสนตรบัณฑิตกับการสนองงานกิจการคณะสงฆ์	๑๘๘	มหาวิทยาลัย
กลุ่มที่ ๒ บทบาทพุทธศาสนตรบัณฑิตกับการสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๒๑๒	มหาจุฬาลงกรณ- ราชวิทยาลัย
กลุ่มที่ ๓ บทบาทพุทธศาสนตรบัณฑิตกับการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี	๘๐	วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
กลุ่มที่ ๔ บทบาทพุทธศาสนตรบัณฑิตกับการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	๑๗๕	อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
กลุ่มที่ ๕ บทบาทพุทธศาสนตรบัณฑิตกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้ หลักเศรษฐกิจพอเพียง	๑๗๗	
รวมทั้งสิ้น	๘๓๒	

กลุ่มที่ ๑ บทบาทพุทธศาสนตรบัณฑิตกับการสนองงานกิจการคณะสงฆ์

ในการสัมมนาย่อยกลุ่มที่ ๑ เรื่อง บทบาทพุทธศาสนตรบัณฑิตกับการสนองงานกิจการคณะสงฆ์ ประจำภาคตะวันออกเฉียง พบว่า มีพระวิทยากรประจำกลุ่ม ทำหน้าที่นำกระบวนการในการประชุมกลุ่มย่อย และมีการเลือกประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่ม และเลขานุการกลุ่ม เพื่อกำหนดประเด็นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยที่ประชุมได้กำหนดงานกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการ ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ และสำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ ได้ระบุถึงบทบาทหน้าที่และภารกิจที่สำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในแต่ละด้านไว้

ผลการประชุมกลุ่มย่อยที่ประชุมได้นำเสนอแนวทาง ปัญหา จุดอ่อน จุดแข็ง และข้อเสนอแนะที่นิติตปฏิบัติการศาสนิกจาสมาชิกในกลุ่ม ได้เสนอประเด็นสรุปได้ ดังนี้

๑) ด้านการปกครอง

การปฏิบัติศาสนกิจด้านการปกครอง พบว่า นิติตบางส่วนพระสังฆาธิการได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ปกครองวัดและนำเทคนิควิธีการที่ได้ศึกษาเล่าเรียนไปใช้ในการปกครองดูแลวัดได้เป็นอย่างดี ส่วนนิติตที่ไม่ได้เป็นพระสังฆาธิการจะปฏิบัติหน้าที่เป็นเลขานุการหรือปฏิบัติงานสอนหนังสือตามที่ได้รับมอบหมาย มีปัญหาและอุปสรรค เทคนิคและวิธีการแก้ปัญหาจากที่ประชุม ดังนี้

(๑) ปัญหาและอุปสรรค พบว่า ชุมชนขาดความเข้าใจข้อปฏิบัติรวมกันบางอย่างในวัด เช่น การจำหน่ายสุราหรือบุหรี่ในวัด วัดไม่มีการจัดทำแผนพัฒนา แผนปฏิบัติการประจำปี และไม่มีระบบการประเมินผลการดำเนินงานต่าง ๆ ของวัด

(๒) แนวปฏิบัติที่ดี พบว่า มีการทำงานกับภาคีเครือข่ายกับองค์กรภายนอกและนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการวัด

๒) ด้านการศึกษา

โครงสร้างการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มีความเข้มแข็งดีและยังเปิดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ส่งผลให้มีการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพออกสู่สังคม

(๑) ปัญหาและอุปสรรค พบว่า ไม่มีการจัดการด้านการศึกษาเป็นองค์รวมในระดับต่าง ๆ เช่น จังหวัด อำเภอ ตำบล และวัด ทำให้บุคลากรและสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เพียงพอ พระสงฆ์ที่มาเรียนยังขาดการสนับสนุนทางด้านปัจจัย

(๒) แนวปฏิบัติที่ดี พบว่า บางที่พื้นมีการสร้างศาสนทายาทโดยการสนับสนุนให้มีการเข้าถึงการศึกษาในทุกระดับทำให้มีพระภิกษุสามเณรเข้ามาอยู่ในวัดและรวมพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์

มีการจัดตั้งการศึกษาให้กับเยาวชนและประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีการจัดอบรมพุทธศาสนิกชนในพระราชาอย่างต่อเนื่อง และมีพระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจทำหน้าที่เป็นครูพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนเกือบทุกโรงเรียน

(๑) ปัญหาและอุปสรรค พบว่า บุคลากรไม่มีคุณภาพ สถานที่อบรมและอุปกรณ์ไม่เหมาะสมและเพียงพอ ขาดงบประมาณสนับสนุน ทำให้เยาวชนขาดความสนใจ

(๒) แนวปฏิบัติที่ดี ที่ประชุมเสนอว่า ควรส่งเสริมบุคลากรที่ปฏิบัติงานให้ได้รับความรู้ในการบริหารจัดการ และสร้างหลักประกันให้กับผู้ปฏิบัติงาน เช่น ควรจัดตั้งสมาคม หรือมูลนิธิ เพื่อให้การสนับสนุนและส่งเสริมการจัดกิจกรรมและช่วยเหลือเรื่องส่วนตัว และควรให้มีการสอบบรรจุพุทธศาสนบัณฑิตเข้าเป็นพนักงานของรัฐ

๔) ด้านการเผยแผ่

การเผยแผ่ พบว่า มีพระธรรมทูตและหน่วยงานอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) และมีนิสิตปฏิบัติศาสนกิจช่วยงานทำหน้าที่ขับเคลื่อนการเผยแผ่ ช่วยจัดให้มีการเทศน์มหาชาติในสถานศึกษา

(๑) ปัญหาและอุปสรรค พบว่า การเผยแพร่ข่าวสารการจัดวางโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ บุคลากร และงบประมาณ ไม่มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ เป้าประสงค์ โครงการ/กิจกรรมอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรมทำให้ที่มาของแหล่งทุนและงบประมาณในการสนับสนุนมีน้อย และไม่ได้เชื่อมโยงในระดับ เจ้าคณะปกครองในระดับต่าง ๆ

(๒) แนวปฏิบัติที่ดี พบว่า บางพื้นที่เจ้าคณะปกครองมีแผนพัฒนางานเผยแพร่อย่างเป็นรูปธรรมส่งผลให้งานเผยแพร่มีการกำหนดเป้าประสงค์อย่างชัดเจน และที่ประชุมได้เสนอให้คณะสงฆ์จัดทำแผนพัฒนางานเผยแพร่ในทุกกระดับตั้งแต่วัด ตำบล อำเภอ และจังหวัด โดยการสนับสนุนของเจ้าคณะปกครอง

๕) ด้านสาธารณสงเคราะห์

นิสิตปฏิบัติศาสนกิจบางส่วน มีจิตอาสา มีแนวคิดในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการมอบทุนการศึกษา ตั้งกองทุนสงเคราะห์ศพไร้ญาติ มีการสงเคราะห์เด็กเรียนดีแต่ยากจน

(๑) ปัญหาและอุปสรรคพบว่า การดำเนินงานขาดความร่วมมือจากชุมชน และส่วนราชการ ในพื้นที่ ขาดทุนทรัพย์ ผู้นำชุมชนไม่เข้าใจในบทบาทพระนิสิตทำให้มีปัญหาคงประสานงานกับทางวัด

(๒) แนวปฏิบัติที่ดี พบว่า ควรพัฒนาคณะสงฆ์ในเขตปกครองให้มีความรู้ความสามารถ เพื่อที่จะพัฒนาคนในชุมชนและสังคมให้อุดมไปด้วยปัญญา ควรมีหน่วยงานช่วยเหลือการดำเนินงานด้านพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมมากยิ่งขึ้น

๖) ด้านการสาธารณูปการ

มีการก่อสร้างถาวรวัตถุที่สื่อถึงสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระเบียบแบบแผน เช่นกล่าวถึงประวัติของพระพุทธเจ้า ที่มาของงบประมาณในการก่อสร้างและบูรณะถาวรวัตถุ ส่วนใหญ่เกิดจากนิสิตปฏิบัติศาสนกิจมีความสามารถในการชักชวนพุทธศาสนิกชนมาร่วมบุญ

(๑) ปัญหาและอุปสรรค พบว่า ไม่มีการสำรวจความจำเป็นและกำหนดแผนพัฒนา ทำให้ไม่มีงบประมาณในการดำเนินการ โครงการที่ใหญ่เกินไป ประกอบกับนิสิตขาดความรู้และประสบการณ์ ทำให้ขาดความต่อเนื่อง

(๒) แนวปฏิบัติที่ดี พบว่า การใช้ต้นทุนทางพระพุทธศาสนาในการระดมทุนเพื่อมาก่อสร้างสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย

กลุ่มที่ ๒ บทบาทพุทธศาสตรบัณฑิตกับการสอนศีลธรรมในโรงเรียน

พุทธศาสตรบัณฑิตกับการสอนศีลธรรมในโรงเรียนตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนใหญ่เป็นครูพระที่ไม่ได้เรียนด้านการสอนมาโดยตรง จึงทำให้ไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ด้านการสอนก่อให้เกิดปัญหาคุณภาพการสอนมีปัญหาอุปสรรค เทคนิคและวิธีการแก้ไขปัญหาดังนี้

๑) ปัญหาและอุปสรรค พบว่า

(๑) ปัญหาที่ตัวพุทธศาสตรบัณฑิตบางรูปขาดประสบการณ์ในด้านการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ การควบคุมชั้นเรียนและเกณฑ์การประเมินผลการเรียนการสอน ปัญหาการเดินทาง การปฏิบัติตนไม่เหมาะสม และขาดการจัดเตรียมในด้านการเรียนการสอน ทำให้ได้รับการตำหนิ ขาดทักษะทางสังคม ทำให้ขาดปฏิสัมพันธ์ และสัมพันธ์ภาพกับครูผู้สอนในโรงเรียน รวมทั้งบางรูปยังขาดความรู้ในด้านภูมิธรรมที่ถูกต้องและชัดเจน

(๒) ด้านผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่โรงเรียน ขาดความเข้าใจและการให้ความสำคัญในบทบาทของพุทธศาสตรบัณฑิตหรือครูพระสอนศีลธรรม ที่เข้าไปปฏิบัติการสอนในโรงเรียน บางโรงเรียนให้ความสำคัญในด้านวิชาการมากกว่าการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ไม่ได้รับความสะดวกจากโรงเรียน เช่น การปฏิบัติต่อกันระหว่างครูในโรงเรียนกับพุทธศาสตรบัณฑิตหรือครูพระสอนศีลธรรม เช่น การต้อนรับ การถวายภัตตาหาร เป็นต้น ขาดความชัดเจนในการจัดชั่วโมงการเรียนการสอน เช่น การจัดชั่วโมงให้สอนในวันพระซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องปฏิบัติกิจของสงฆ์

(๓) ด้านงบประมาณ พบว่า ขาดงบประมาณสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ นวัตกรรม เอกสารประกอบการเรียนการสอน ขาดงบประมาณสนับสนุนโครงการเอื้อต่อการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรม

๒) ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

(๑) ควรจัดอบรมเทคนิค และวิธีการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดทำแผนการสอน การวัดและการประเมินผล การใช้สื่อและนวัตกรรมประกอบการเรียนการสอนเพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้

(๒) ควรส่งเสริมให้เยาวชนของชาติตั้งแต่ระดับก่อนเกณฑ์-ถึงระดับมหาวิทยาลัย ได้เรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความเข้าใจนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี

(๓) พุทธศาสนบ้นชิตต้องยึดหลักการอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในหลักธรรม และนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

(๔) ควรมีการประเมินผลงานการเรียนการสอนของพุทธศาสนบ้นชิตที่สอนศีลธรรมตามโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

(๕) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและสนับสนุนให้พระพุทธศาสนบ้นชิต หรือพระสงฆ์ที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนา ได้เข้าไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนขยายออกไปให้มากขึ้น

กลุ่มที่ ๓ บทบาทพุทธศาสนบ้นชิตกับการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี

นิติตปฏิบัติศาสนกิจมีเทคนิคและวิธีดำเนินการสอนมีความพร้อมที่ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน มีการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน สามารถบริหารจัดการกับนักเรียนได้ในทุกระดับ ทำให้นักเรียนอยากเรียนเพิ่มมากขึ้น แต่ยังมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ ดังนี้

๑) ปัญหาและอุปสรรค พบว่า

อุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เพียงพอกับนักเรียน บุคลากรสอนไม่ตรงสาขาวิชา หลักสูตรการเรียนการสอนไม่ทันสมัย ขาดงบประมาณที่มาสนับสนุน นักเรียนอ่านหนังสือไม่ออก เขียนไม่ได้ จำนวนนักเรียนน้อยลง นักเรียนติดเทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์ ฯ

๒) แนวทางแก้ไข พบว่า

(๑) มีการจัดหาทุนสนับสนุนในการศึกษา เช่น ทอดผ้าป่าการศึกษา รับบริจาคทั่วไป เขียนโครงการเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๒) จัดการอบรมผู้สอน รับบัศครจิตอาสา จัดค่าตอบแทน บัศคัพระสังฆาธิการจัดการสอน

(๓) ปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย รวบรวมหลักสูตรให้ทันสมัย เช่น หลักสูตรบาลี นักระรรม และธรรมศึกษา

(๔) ขอบริจาคยานพาหนะจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๕) คัดแยกนักเรียนที่อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ จัดหลักสูตรพิเศษ เพิ่มเวลาการสอน

(๖) จัดนิเทศ (แนะแนว) ตามโรงเรียนและสถานที่ต่างๆ

(๗) จัดโครงการอบรม/บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

(๘) จัดเวลาให้เหมาะสม มีครูอาจารย์ดูแลใกล้ชิด

กลุ่มที่ ๔ บทบาทพุทธศาสตรบัณฑิตกับการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

บทบาทพุทธศาสตรบัณฑิตกับการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา นิสิตปฏิบัติศาสนกิจมองว่า การบริหารจัดการไม่สามารถทำได้ดี เพราะขาดบุคลากร ครูผู้สอน ครูสอน ขาดประสบการณ์ และเทคนิค ไม่มีแรงจูงใจ ขาดสวัสดิการ ผู้เรียนอยากสอบได้ แต่ไม่ตั้งใจเรียน ขาดศรัทธา ไม่มีความอดทน สื่อออนไลน์ เทคโนโลยี ทำให้ผู้เรียนหลงมัวเมา ทั้งนี้ภาครัฐหรือฝ่ายนโยบายควรเข้ามาสนับสนุน และแก้ปัญหาเหล่านี้

กลุ่มที่ ๕ บทบาทพุทธศาสตรบัณฑิตกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง

บทบาทพุทธศาสตรบัณฑิตกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยจะเน้นที่หลักการ ๔ ด้าน คือ ด้านวัตถุ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม แนวทางและวิธีการแก้ไข โดยการนำเอาหลักธรรมเข้ามาปรับใช้ในชีวิต ประกอบด้วย การพึ่งพาตนเอง ความรู้จักพอ ประมาณ ความสันโดษ ความมีเหตุผล หลักทางสายกลาง ความไม่โลภมาก ทั้งนี้ นิสิตปฏิบัติศาสนกิจพบว่า ไม่สามารถขับเคลื่อนเป็นเชิงยุทธศาสตร์ได้ เพราะปัญหาความไม่เข้าใจและนโยบายของคณะสงฆ์ โดยมีข้อเสนอแนะว่า ทางมหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญในเรื่องของการอบรมนิสิต ก่อนที่จะออกไปปฏิบัติศาสนกิจ ให้มีองค์ความรู้ในแต่ละประเด็นให้ชัดเจน เช่น การอบรมด้านศีลธรรม ด้านการเผยแผ่ ด้านเศรษฐกิจพอเพียง ด้านวิทยากร เป็นต้น ทั้งนี้ ควรใช้การเผยแผ่หลักธรรมโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ก็เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักและคุณประโยชน์อย่างถูกต้อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสุขแก่สังคม เป็นหลักประพฤติปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง

ข. การสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ประจำภาคกลาง

การสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ ๖๑ ประจำภาคกลาง ระหว่างวันที่ ๑๙-๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ณ อาคาร มวก. ๔๘ พรรษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ ๒ แสดงหัวข้อและจำนวนนิติตประชุมกลุ่มย่อย ประจำภาคกลาง

หัวข้อการประชุมกลุ่มย่อย	จำนวนนิติต	หมายเหตุ
กลุ่มที่ ๑ บทบาทพุทธศาสนตรบัณฑิตกับการสนองงานกิจการคณะสงฆ์	๑๕๕	
กลุ่มที่ ๒ บทบาทพุทธศาสนตรบัณฑิตกับการสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๒๕๔	
กลุ่มที่ ๓ บทบาทพุทธศาสนตรบัณฑิตกับการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี	๕๕	
กลุ่มที่ ๔ บทบาทพุทธศาสนตรบัณฑิตกับการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	๕๐	
กลุ่มที่ ๕ บทบาทพุทธศาสนตรบัณฑิตกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๔๕	
รวม	๕๕๙	

กลุ่มที่ ๑ บทบาทพุทธศาสนตรบัณฑิตกับการสนองงานกิจการคณะสงฆ์

การสนองงานของคณะสงฆ์แต่ละพื้นที่บริบทไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นต้องใช้กฎระเบียบข้อวัตรปฏิบัติในพระธรรมวินัย อาจจะมีการแตกต่างกันออกไปบ้าง ตามจารีตประเพณีของท้องถิ่นนั้นๆ แต่ก็ต้องให้ถือหลักพระธรรมวินัยเป็นเกณฑ์ เพื่อให้พระสงฆ์สามเณรมีศีลาจารวัตรที่งดงามนำมาซึ่งความศรัทธาให้แก่พุทธศาสนิกชนที่ได้พบเห็น ยิ่งศรัทธาให้มากขึ้น ให้สมกับเป็นเนืองนาบุญอันยิ่งใหญ่ของพุทธศาสนิกชน

การประชุมกลุ่มย่อยได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการคือ (๑) เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (๒) เพื่อให้สามารถนำความรู้ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาพระพุทธศาสนา (๓) เพื่อเป็นแนวทางและสามารถนำหลักทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การปฏิบัติงานด้านสนองงานกิจการคณะสงฆ์มีปัญหาและอุปสรรคด้านการขาดความเข้าใจในภาระงานที่ปฏิบัติ คัดเลือกผู้ปฏิบัติงานไม่เหมาะสมกับงานที่ปฏิบัติ และระบบการปกครองยังติดรูปแบบความเกรงใจ ทั้งนี้ที่ประชุมได้รวมเสนอเทคนิคและวิธีการแก้ไขว่า ควรแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำไปใช้ในการสนองงานคณะสงฆ์อย่างถูกวิธี มีขันติ ความอดทน อดกลั้น ต่ออารมณ์ที่มากระทบและมุ่งปฏิบัติงานโดยยึดหลักอุดมการณ์เป็นที่ตั้ง

รูปแบบและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจที่เหมาะสมในสถานการณ์ปัจจุบัน

- ๑) จัดสัมมนาคณะสงฆ์เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานอย่างถูกต้อง
- ๒) สร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาศักยภาพ
- ๓) จัดให้มีการสอบในเรื่องที่เกี่ยวกับงานกิจการคณะสงฆ์
- ๔) สนองงานด้านการปกครองคณะสงฆ์ เจ้าคณะพระสังฆาธิการระดับต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วยความรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งประสานเจ้าคณะพระสังฆาธิการและสนองงานเพื่อให้มีการตรวจเยี่ยม ถวายความรู้ ในการบริหารกิจการของวัดและการปกครองภายในวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม
- ๕) ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงาน เพื่อพัฒนาพระสังฆาธิการให้มีวุฒิการศึกษาและทักษะในการบริหารจัดการวัดให้มากยิ่งขึ้น โดยประสานมหาวิทยาลัยสงฆ์จัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่เหมาะสม

กลุ่มที่ ๒ พุทธศาสตรบัณฑิตกับการสอนศีลธรรมในโรงเรียน

การปฏิบัติศาสนกิจด้านการสอนศีลธรรมในโรงเรียนพบปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความซ้ำซ้อนของหลักสูตร พระสอนศีลธรรมไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่และขาดความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร การปฏิบัติหน้าที่ไม่ตรงกับงาน เวลาเรียนกับตารางสอนไม่เพียงพอต่อตัวชีวิต จำนวนพระสอนศีลธรรมไม่เพียงพอต่อความต้องการของสถานศึกษา ขบประมาณไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในการสอน สถานศึกษามีอุปกรณ์ไม่เพียงพอต่อความต้องการ นักเรียนไม่ตั้งใจเรียน และขาดความกระตือรือร้นในการเรียน

ที่ประชุมได้เสนอเทคนิคและวิธีการแก้ไขว่า ควรบรรจุอัตราพระสอนศีลธรรมให้เพียงพอต่อความต้องการของสถานศึกษา และจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ส่วนรูปแบบและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจที่เหมาะสมในสถานการณ์ปัจจุบันที่ประชุม เสนอว่า ควรมุ่งเน้นการผลิตบุคลากรรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถเพื่อดำเนินงานสานต่อการบริหารงาน การเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้นเพื่อเป็นการเพิ่มความรู้ให้แก่ผู้เรียนที่ต้องการเข้ามาศึกษาด้วยความศรัทธา

กลุ่มที่ ๓ บทบาทพุทธศาสตรบัณฑิตกับการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี

เนื่องจากการเรียนการสอนโรงเรียนปริยัติธรรม-บาลี มีปัญหาที่หลากหลายซึ่งส่งผลให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม-บาลี บางแห่งที่ประสบปัญหาถึงขั้นต้องยุบตัวลง ทำให้สถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนามีจำนวนน้อยลงไปเรื่อยๆ และส่งผลให้พัฒนาการด้านการศึกษาของพระพุทธศาสนามีแนวโน้มว่าจะลดลงอย่างต่อเนื่องที่ประชุมได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ดังนี้

- ๑) เพื่อรวบรวมปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนพระปริยัติธรรม-บาลีที่พระนิสิตกำลังปฏิบัติศาสนกิจ
- ๒) เพื่อวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาต่างๆที่พระนิสิตผู้ปฏิบัติศาสนกิจได้ประสบในการปฏิบัติ
- ๓) เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นและนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างถูกวิธีและยั่งยืน

ปัญหาและอุปสรรค

- ๑) ทุนในการจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนและในการบริหารงานด้านการเรียนการสอนไม่เพียงพอ อาทิ ค่าพาหนะในการรับส่งนักเรียน-ครู ที่อยู่ต่างวัด เงินเดือนครูสอนเพื่อนเป็นการตอบแทน ทุนการศึกษาเพื่อเป็นกำลังใจแก่นักเรียนที่สอบผ่าน
- ๒) นักเรียน-ครูมีจำนวนน้อย ซึ่งเป็นผลมาจากการบรรพชาอุปสมบทเพื่อการศึกษาที่มีจำนวนลดลง
- ๓) การขอความอนุเคราะห์จากองค์กรต่างๆหรือคณะชั้นปกครองคณะสงฆ์มีน้อย
- ๔) การวางแผนการดำเนินงานการเรียนการสอนที่ขาดเสถียรภาพและประสิทธิภาพ
- ๕) ไม่มีการผลิตบุคลากรรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถ
- ๖) แหล่งการศึกษาสำหรับรองรับผู้เรียนเมื่อผู้เรียนต้องการเรียนสายอื่นที่ไม่ใช่พระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี

เทคนิคและวิธีการแก้ไข

- ๑) ควรมีการจัดหาทุนและบริหารทุนอย่างถูกวิธีและได้ประสิทธิผลอย่างสูงสุด
- ๒) ควรมีการเพิ่มจำนวนของนักเรียนและครูให้มีจำนวนที่มากขึ้น
- ๓) ควรมีการขอความอนุเคราะห์จากองค์กรต่างๆหรือคณะชั้นปกครองคณะสงฆ์ในการจัดหาทุนและการบริหารงานในโรงเรียน
  - ๔) ควรมีการวางแผนการดำเนินงานในการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ
  - ๕) ต้องมีการผลิตบุคลากรรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถเพื่อดำเนินงานสานต่อการบริหารงานการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น
- ๖) ควรมีแหล่งการศึกษาสำหรับรองรับผู้เรียนเมื่อผู้เรียนต้องการศึกษาสายอื่นที่ไม่ใช่พระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี

รูปแบบและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจที่เหมาะสมในสถานการณ์ปัจจุบัน

๑. ควรหานักเรียนควรดำเนินการจัดโครงการบรรพชาอุปสมบทในภาคฤดูร้อนและจะต้องสร้างแรงจูงใจให้ผู้บรรพชาอุปสมบทที่มีความสนใจในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ให้ได้มากที่สุดเพื่อเพิ่มจำนวนนักเรียนให้มากที่สุด
๒. จัดหาครูสอนในกรณีที่ครูไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียนและชั้นเรียน โดยการขอความอนุเคราะห์จากเจ้าคณะปกครองเพื่อทำการจัดครูสอนจากที่อื่นมาทำการสอน
๓. การวางแผนการดำเนินการเรียนการสอนควรมีแผนในการสอบแยกห้องในระดับการเรียนเดียวกันเพื่อแยกนักเรียนออกตามระดับความรู้ความเข้าใจของนักเรียน การประเมินผู้เรียน ผู้เรียนควรได้รับการประเมินจากผู้สอนทั้งทางด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ และความรู้ความเข้าใจในการเรียน อนึ่งต้องมีฝ่ายปกครองผู้เรียนเพื่อควบคุมผู้เรียนให้เอาใจใส่ในการเรียนอยู่เสมอ
๔. การผลิตบุคลากรรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถเพื่อดำเนินงานสานต่อการบริหารงานการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้นนั้น เมื่อผู้เรียนสามารถสอบได้ในระดับที่สูงขึ้นจนเกินกว่ากำลังของผู้สอนจะสามารถสอนได้ควรที่จะส่งผู้เรียนเข้าสู่สำนักเรียนที่มีมาตรฐานการเรียนการสอนในระดับสูงกว่าสำนักเรียนเดิมเพื่อการพัฒนาตนเองของผู้เรียนในระดับที่สูงขึ้น
๕. ให้โอกาสผู้เรียนพระปริยัติธรรม-บาลีได้ศึกษาเพิ่มเติมในสายสามัญ เพื่อเป็นการเพิ่มความรู้อให้แก่ผู้เรียนเมื่อต้องการศึกษาในสายอื่นที่ไม่ใช่พระปริยัติธรรม-บาลี

กลุ่มที่ ๔ บทบาทพุทธศาสตรบัณฑิตกับการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเป็นศาสนศึกษาแผนกสามัญศึกษา อยู่ในความรับผิดชอบของกองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดำเนินการจัดการศึกษาทางวิชาการ พระพุทธศาสนา แผนกนักธรรม-ภาษาบาลี และหลักสูตรการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑-ม.๓) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔-ม.๖) ให้แก่พระภิกษุสามเณร

นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จะสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การเข้าไปปฏิบัติศาสนกิจในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จึงถือได้ว่าได้ประโยชน์ถึง ๒ ประการด้วยกัน ทั้งในส่วนที่จะช่วยส่งเสริมศาสนทายาทและการปฏิบัติศาสนกิจของตัวนิสิตเองเป็นอย่างดี

ปัญหาและอุปสรรค พบว่า เป็นปัญหาของนิสิตปฏิบัติศาสนิก และปัญหาทางโรงเรียน โดยปัญหาของนิสิตเกี่ยวกับการการเดินทางไปสอนไม่มียานพาหนะ ทางโรงเรียนก็ไม่มียโยบายในการรับ-ส่ง ขาดงบประมาณในการสนับสนุนในการสอน ไม่ว่าจะเป็นตำราเรียน ทั้งเอกสารและอุปกรณ์ต่างๆ ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญในการติดตาม ดูแล อำนวยความสะดวกสิ่งต่างๆ ในการสอน และนิสิตไม่สามารถสอนตามเกณฑ์มาตรฐานเนื่องจากทางโรงเรียนไม่มีกฎระเบียบที่เข้มแข็ง ส่วนปัญหาทางโรงเรียนพบว่า คณะสงฆ์ไม่ค่อยเห็นความสำคัญเนื่องจากทางโรงเรียนไม่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคณะสงฆ์ในอำเภอ ครูอาจารย์ไม่เพียงพอต่อวิชาเรียน เพราะมีผู้ที่จะมาสมัครเป็นครูน้อย อันอาจเนื่องจาก ไม่ได้บรรจุเป็นข้าราชการเป็นเพียงลูกจ้าง เงินเดือนน้อยไม่พอเหมาะกับวุฒิการศึกษาและครูอาจารย์จบไม่ตรงสาขาที่สอน และสามเณรที่ศึกษาอยู่มีจำนวนน้อยอันอาจเนื่องจาก รัฐบาลมีนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทำให้มีผู้มาศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาน้อยและเป็นค่านิยมของผู้ปกครองที่รู้สึกว่าการเรียนไม่มีศักยภาพให้ไปทำตามเกณฑ์มาตรฐานของ สมศ.

เทคนิคและวิธีการแก้ไขปัญหาของนิสิตปฏิบัติศาสนิกจึงต้องขอความอนุเคราะห์ยานพาหนะจากเจ้าอาวาสต้นสังกัดที่นิสิตได้อาศัยอยู่ พัฒนาศักยภาพตนเองให้โดดเด่นเป็นที่น่าเชื่อถือของผู้บริหาร เช่น นำเสนอให้ผู้อำนวยการเชิญคณะสงฆ์มามีส่วนร่วม สร้างเครือข่ายกับกับโรงเรียนปริยัติธรรมและโรงเรียนทั่วไปในเขตพื้นที่ จัดหางบประมาณจากภายนอก และจัดโครงการจัดบวชสามเณรภาคฤดูร้อน

รูปแบบและวิธีการปฏิบัติศาสนิกที่เหมาะสมในสถานการณ์ปัจจุบัน

- ๑) ทศนคติ นิสิตมีความรู้สึกที่ดีต่องานที่นิสิตจะไปปฏิบัติ
- ๒) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องต่องานที่เราจะปฏิบัติ
- ๓) ศึกษาสภาพแวดล้อมและบริบทของสถานที่แห่งนั้นอย่างรอบด้าน
- ๔) ศึกษาสภาพปัจจัยของตัวนิสิตเอง

ข้อเสนอแนะ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยน่าจะสร้างเครือข่ายเกี่ยวกับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการสร้างบัณฑิตในทางพระพุทธศาสนา และช่วยดูแล ส่งเสริมด้านต่างๆ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

กลุ่มที่ ๕ บทบาทพุทธศาสตรบัณฑิตกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปในทุกสารทิศ มีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพ ยำเกรง ในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ

แนวปฏิบัติที่ดีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๑) ดำเนินการให้มีกฎหมายคุ้มครองและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาทุกองค์ประกอบและทุกภาคส่วน รวมทั้งกฎหมายที่ยังประโยชน์เกื้อกูลให้เกิดแก่พุทธศาสนิกชน

๒) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์ทุกประเภทรวมทั้งสนับสนุนโดยประสานกับมหาวิทยาลัยสงฆ์เพื่อให้การศึกษาของคณะสงฆ์มีความหลากหลายในรูปแบบและวิธีการศึกษาโดยไม่กระทบการศึกษาดั้งเดิมของคณะสงฆ์

๓) สนับสนุนให้ศาสนิกชนของแต่ละศาสนานำหลักหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือไปใช้ในการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตน ชุมชน และสังคม มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน มีความสมานฉันท์กับศาสนิกชนทุกศาสนา เพื่อความสงบสุขของประเทศชาติ

๔) ส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ประชาชนทุกเพศทุกวัย ในระดับชาติ และระดับนานาชาติ

๕) นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้เป็นวัฒนธรรมในการปฏิบัติงานของบุคลากร เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาหน่วยงานสู่ระบบองค์กรเรียนรู้ เน้นศักยภาพของบุคลากรและประสิทธิภาพของงาน ให้บุคลากรของหน่วยงานปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนา เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดความสงบสุขในชีวิต

๖) สนับสนุนให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชน โดยให้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนต่างศาสนา เช่น กิจกรรมสาธารณประโยชน์ กิจกรรมอาสาสมัคร ฯลฯ กิจกรรมสาธารณประโยชน์

๗) ส่งเสริมและสนับสนุนพระธรรมทูตที่ปฏิบัติศาสนกิจทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๘) สนับสนุนด้านเอกสาร ตำรา สิ่งพิมพ์อื่นๆ โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีมาประกอบการดำเนินงานให้เหมาะสม

๙) ส่งเสริมให้วัดที่มีความพร้อมและสามารถจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมให้มากยิ่งขึ้น อย่างน้อย ๑ ตำบลต่อ ๑ สำนัก โดยสนับสนุนให้มีการจัดอบรมพระวิปัสสนาจารย์ให้สามารถนำหลักธรรมไปอบรมประชาชน เน้นการปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ทั้งโดยผู้สอนและผู้ศึกษา

๑๐) ส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนจาริกแสวงบุญ ณ สังเวชนียสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศ โดยจัดให้มีกฎหมายคุ้มครองและอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม

๑๑) ส่งเสริมให้มีการจัดทำแผนที่วัด โดยให้มีการแบ่งแยกเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาสและเขตต่าง ๆ เช่น เขตอภัยทาน ภายในวัด ให้ชัดเจนเป็นสัดส่วน ตามความเหมาะสมของวัดนั้น ๆ ให้มีเสนาสนะที่มั่นคงแข็งแรง สวยงาม ประหยัด และปรับภูมิทัศน์ให้เหมาะสม ปราศจากมลพิษ เป็นสถานที่สะอาด สงบ ร่มรื่น และร่มเย็น เหมาะสำหรับเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์และชาวพุทธทุกเพศ ทุกวัย เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจเพื่อความสงบสุขของจิต

รูปแบบและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจที่เหมาะสมในสถานการณ์ปัจจุบัน

๑) สนับสนุนให้วัดเป็นศูนย์รวมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่วัดและชุมชนโดยรอบ ซึ่งรวมทั้งศาสนิกชนของศาสนาต่าง ๆ เพื่อความสามัคคีและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เช่น เป็นศูนย์การศึกษา พระพุทธศาสนาและวิชาการต่าง ๆ ศูนย์การปฏิบัติศาสนกิจและการปฏิบัติธรรม ธนาคารข้าว ศูนย์ฝึกวิชาชีพ ศูนย์กระจายเสียงเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน วิทยุชุมชน เป็นต้น

๒) จัดให้มีเครือข่ายระหว่างองค์กรสาธารณกุศลทางพระพุทธศาสนา กลุ่มอาสาสมัครในทุกจังหวัด ให้มีความเข้มแข็งและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีศูนย์รวมที่วัดของเจ้าคณะจังหวัดหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เพื่อให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นแก่วัด ชุมชน หรือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ โดยให้มีคลังสิ่งของที่จำเป็นในการยังชีพเบื้องต้นพร้อมปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือ และให้มีการปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือที่รวดเร็ว ทันเหตุการณ์ ในจังหวัดนั้น ๆ รวมทั้งในพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงและขยายผลไปสู่อำเภอต่าง ๆ ที่มีความพร้อม

๓) ประสานคณะสงฆ์และผู้นำศาสนาต่าง ๆ ในการสร้างเครือข่ายให้ความช่วยเหลือให้ครอบคลุมทั่วประเทศ รวมทั้งประสานงานกับคณะสงฆ์ในการระดมทุนเพื่อช่วยเหลือวัด ชุมชน และประชาชน โดยหลักการให้วัดและชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นต้นแบบและเป็นที่พักของวัดและชุมชนอื่น

๔) จัดและสนับสนุนให้มีการยกย่องส่งเสริมวัด พระสงฆ์ หรือองค์กรทางพระพุทธศาสนา ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เช่น บริจาคเงินหรือช่วยเหลือสร้างอาคาร จัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน ทุนการศึกษาแก่นักเรียน โดยประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติตามความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ค. การสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ประจำปีภาคใต้

การสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ ๖๑ ประจำปีภาคใต้ ระหว่างวันที่ ๑๙-๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ณ อาคาร มวก. ๔๘ พรรษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอยะนิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ ๓ แสดงหัวข้อและจำนวนนิสิตประชุมกลุ่มย่อย ประจำปีภาคใต้

หัวข้อการประชุมกลุ่มย่อย	จำนวนนิสิต	หมายเหตุ
กลุ่มที่ ๑ บทบาทพุทธศาสตรบัณฑิตกับการสนองงานกิจการคณะสงฆ์	๓๕	
กลุ่มที่ ๒ บทบาทพุทธศาสตรบัณฑิตกับการสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๓๒	
กลุ่มที่ ๓ บทบาทพุทธศาสตรบัณฑิตกับการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี	ไม่มี	
กลุ่มที่ ๔ บทบาทพุทธศาสตรบัณฑิตกับการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	๑๔	
กลุ่มที่ ๕ บทบาทพุทธศาสตรบัณฑิตกับการสร้างสันติสุขในภาคใต้	๑๗	
รวม	๙๘	

กลุ่มที่ ๑ บทบาทพุทธศาสตรบัณฑิตกับการสนองงานกิจการคณะสงฆ์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์หรือการปกครองคณะสงฆ์ โดยหลักคือการปกครองตามธรรมวินัย และให้กฎหมายหรืออำนาจรัฐเป็นส่วนสนับสนุนเมื่อเกิดความไม่เรียบร้อยขึ้นในคณะสงฆ์จนเป็นเหตุขัดข้องที่ประชุมได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ คือ

(๑) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์เราในฐานะพุทธศาสตรบัณฑิตก็ควรมีส่วนร่วม

(๒) เพื่อให้การสนองงานกิจการคณะสงฆ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(๓) เพื่อศึกษาบทบาทพุทธศาสตรบัณฑิตกับการสนองงานกิจการคณะสงฆ์ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหามหาวิทยาลัยพุทธศาสตรบัณฑิตกับการสนองงานกิจการคณะสงฆ์

จากการประชุมพบว่าการปฏิบัติศาสนกิจด้านการปกครองคณะสงฆ์มีปัญหาและอุปสรรคในด้านงบประมาณมีจำนวนจำกัด มีสิ่งแวดล้อมภายนอกช่วยย่วยวนใจและผู้นำไม่ให้ความร่วมมือ ส่วนเทคนิคและวิธีการแก้ไขที่ประชุมได้เสนอว่า แสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำไปใช้ในการสนองงานคณะสงฆ์อย่างถูกต้อง มีขันติ ความอดทน อดกลั้น ต่ออาารมณ และมุ่งปฏิบัติงานโดยยึดหลักอุดมการณ์เป็นที่ตั้ง

สำหรับรูปแบบและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจที่เหมาะสมในสถานการณ์ปัจจุบัน ควรจัดสัมมนา คณะสงฆ์เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานอย่างถูกต้อง และสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนา ศักยภาพ

กลุ่มที่ ๒ บทบาทพุทธศาสนตรบัณฑิตกับการสอนศีลธรรมในโรงเรียน

การปฏิบัติศาสนกิจด้านการสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับบุคลากรขาดประสบการณ์และองค์ความรู้ในการเรียนการสอน มีค่าตอบแทนน้อยไม่สมดุลกับการเดินทางและค่าอุปกรณ์สื่อประกอบในการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ให้ความร่วมมือ มีการลงนาม MOU แล้วไม่นำไปปฏิบัติและมีการละเว้น และนักเรียนขาดแรงจูงใจในการเรียน

เทคนิคและวิธีการแก้ไขในด้านที่ ๑ บุคลากรขาดประสบการณ์และองค์ความรู้ในการเรียนการสอนควรจัดให้มีการอบรมและสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพและเพื่อส่งเสริมองค์ความรู้ใหม่ และจัดทำหลักสูตรและมีการเปิดสอนหลักสูตรครูพระสอนศีลธรรมให้ครอบคลุมทั่วประเทศ ด้านที่ ๒ มีค่าตอบแทนน้อยไม่สมดุลกับการเดินทางและค่าอุปกรณ์สื่อประกอบในการเรียนการสอน ควรระดมทุนรับบริจาคเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและใช้ในการตอบแทนผู้สอน หน่วยงานหลักต้องจัดงบประมาณให้เพียงพอแก่บุคลากรและสื่อการเรียนการสอน ให้ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจัดทำสื่อการสอนเพื่อหารายได้มาเป็นทุนและให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการในเขตการปกครองสนับสนุนค่าใช้จ่าย ด้านที่ ๓ ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ให้ความร่วมมือ มีการลงนาม MOU แล้วไม่นำไปปฏิบัติและมีการละเว้น ควรมีการประชุมร่วมกับคณะสงฆ์มีข้อปฏิบัติและวางแนวทางร่วมกัน และจัดทำกิจกรรมระหว่างครูพระสอนศีลธรรมและผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อแสวงหาความร่วมมือ ส่วนด้านที่ ๔ นักเรียนขาดแรงจูงใจในการเรียนควรจัดทำสื่อให้ทันสมัยเพื่อสร้างแรงจูงใจ จัดกิจกรรมให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างครูพระสอนศีลธรรมและนักเรียน จัดโครงการการเรียนรู้แก่ผู้เรียน สร้างค่านิยมที่ถูกต้องตามทางพระพุทธศาสนา

รูปแบบและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจที่เหมาะสมในสถานการณ์ปัจจุบัน ควรพัฒนาบุคลิกภาพ ให้นำเลื่อมใส ตรงเวลาตรงประเด็นถูกต้องตามหลักพุทธธรรม จัดให้มีการเข้าค่าย ๓ วัน ๒ คืน เช่น เข้าค่ายพุทธบุตรพุทธธรรมโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและฤดูฝน การบวชนกขัมมจารีณี การจัดเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม และการสนองงานคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน ตลอดถึงการจัดกิจกรรม ในการพัฒนาและส่งเสริมการเรียนการสอนศีลธรรมในโรงเรียน

กลุ่มที่ ๔ บทบาทพุทธศาสตรบัณฑิตกับการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานั้นเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษา คณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล ไม่เป็นไปตามมาตรฐานการวัดและประเมินผลของกระทรวงศึกษาธิการ ครูสอนขาดการทำงานร่วมกันเป็น เครือข่าย และ ปัญหาการดูแลและการอยู่ร่วมกันของนักเรียน ที่ประชุมได้ร่วมเสนอแนะ คือ การจัดทำ แผนการจัดการเรียนรู้ หรือกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ และจัดทำไว้เป็น ลายลักษณ์อักษร ส่งเสริมให้ครูจัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ฝ่ายกิจการนักเรียนมีบทบาทให้มากขึ้น ครูควรนำผลประเมินคุณภาพการศึกษาทั้งภายใน ภายนอกไปใช้ในการวางแผนและพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องจากสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น นิสิตพุทธศาสตรบัณฑิต ได้นำหลักบูรณาการในทางพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการในการจัดการ กับปัญหาที่เกิดขึ้นโดยใช้หลักอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

ส่วนเทคนิคและวิธีการแก้ไข เสนอว่า ครูผู้สอนจะต้องเปลี่ยนบทบาทจากครูผู้สอนเป็น ผู้อำนวยความสะดวก คือเป็นผู้จัดเตรียมประสบการณ์ และสื่อการเรียนการสอน รวมทั้งการหา เทคนิคและวิธีการสอนรูปแบบต่างๆ

สำหรับรูปแบบและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจที่เหมาะสมในสถานการณ์ปัจจุบันควรกระตุ้นปลูกจิตสำนึกให้ผู้เรียนใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพ คือ เป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข ตลอดทั้งมองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้ และเชิดชูคุณธรรม

กลุ่มที่ ๕ บทบาทพุทธศาสนตรบัณฑิตกับการเสริมสร้างสันติสุขในภาคใต้

ในสถานการณ์ปัจจุบันทางภาคใต้มีปัญหาความรุนแรงอยู่ในหลายพื้นที่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของชาวพุทธ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี เป็นเวลาช้านาน ซึ่งหลายฝ่ายพยายามที่จะหาวิธีการในการสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้น การเสริมสร้างสันติสุข เป็นกิจกรรมที่พุทธศาสนตรบัณฑิตพยายามที่จะเผยแพร่พระธรรมคำสอนของทางพระพุทธศาสนาไปยังประชาชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นหน้าที่หลักของพระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา เพื่อที่จะให้เกิดสันติสุข

จากการประชุมพบว่า มีปัญหาและอุปสรรคในเรื่องความแตกต่างทางศาสนา ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเวลาและการเดินทาง ส่วนเทคนิคและวิธีการแก้ไขควรหลีกเลี่ยงไม่เข้าร่วมกิจกรรมบางอย่าง ศึกษาข้อมูลวิถีชีวิตของศาสนาอื่น และปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมตามสถานการณ์

สำหรับรูปแบบและวิธีการปฏิบัติการศาสนิกในสถานการณ์ปัจจุบันควรกำหนดรูปแบบและวิธีการให้เข้ากับสถานการณ์ ใช้ข้อมูลและสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติการศาสนิก และเลี้ยงสิ่งทีก่อให้เกิดความขัดแย้ง

ง. การสัมมนานิติตปฏิบัติการศาสนิก ประจำภาคเหนือ

การสัมมนานิติตปฏิบัติการศาสนิก รุ่นที่ ๖๑ ประจำภาคเหนือ ระหว่างวันที่ ๒๘-๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ อำเภอมือง จังหวัดแพร่

ตารางที่ ๔ แสดงหัวข้อและจำนวนนิติตประชุมกลุ่มย่อย ประจำภาคเหนือ

หัวข้อการประชุมกลุ่มย่อย	จำนวนนิติต	หมายเหตุ
กลุ่มที่ ๑ บทบาทพุทธศาสนตรบัณฑิตกับการสนองงานกิจการคณะสงฆ์	๑๔๕	
กลุ่มที่ ๒ บทบาทพุทธศาสนตรบัณฑิตกับการสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๑๕๓	
กลุ่มที่ ๓ บทบาทพุทธศาสนตรบัณฑิตกับการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี	๕๕	
กลุ่มที่ ๔ บทบาทพุทธศาสนตรบัณฑิตกับการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	๑๑๐	
กลุ่มที่ ๕ บทบาทพุทธศาสนตรบัณฑิตกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง	๑๕	
รวม	๔๗๘	

กลุ่มที่ ๑ บทบาทพระพุทธศาสตรบัณฑิตกับการสนองงานกิจการคณะสงฆ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีกฎระเบียบของมหาวิทยาลัยไว้อย่างชัดเจน ที่ว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ การปฏิบัติศาสนกิจ ความหมาย คือ การสนองงานทางพระพุทธศาสนา หากไร้ซึ่งพระพุทธศาสนา หากไร้ซึ่งพระบัณฑิต ที่จะเข้ารับปริญญานี้ในอีกไม่กี่วันข้างหน้า เพราะฉะนั้น ทั้งพระพุทธศาสนาและพระบัณฑิตจะมีความสำคัญที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ โดยเป็นไปในกรอบของการถ้อยที่ถ้อยอาศัย ซึ่งกันและกัน

จากการประชุมกลุ่มย่อยพบว่า การปฏิบัติศาสนกิจด้านการสนองงานกิจการคณะสงฆ์มีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการขาดแคลนทรัพยากรบุคคลในด้านการสนองงานคณะสงฆ์ ขาดงบประมาณในด้านการสนับสนุนในกิจการ รวมทั้งขาดวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ ในการดำเนินงานของคณะสงฆ์ และการเผยแพร่ไม่ปรับประยุกต์ให้ทันตามโลกสมัยใหม่ และขาดความเป็นเอกภาพในด้านการตัดสินใจ ตามสายการบังคับบัญชาที่มีหลายขั้นตอน

ส่วนเทคนิคและวิธีการแก้ไขควรให้มีการจัดระบบการศึกษาของพระสงฆ์ให้สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน และสร้างความน่าเชื่อถือในการศึกษาของพระสงฆ์ต่อสายตาประชาชน ติดต่อทำพันธะสัญญา กับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องในด้านของการจัดหางบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ในการสนับสนุนงานทางคณะสงฆ์ และควรปรับประยุกต์การทำงานให้ทันกับเทคโนโลยี ในโลกสมัยปัจจุบัน และควรจัดตั้งองค์กรของสงฆ์ที่สามารถ ระวังเหตุปัญหาดังกล่าว ในพื้นที่ได้ทันที ก่อนออกสู่สาธารณชน (One Stop Service

สำหรับรูปแบบปฏิบัติศาสนกิจที่เหมาะสมในสถานการณ์ปัจจุบันที่ประชุมเสนอว่า ควรจัดทำแบบฟอร์มรายงานปฏิบัติศาสนกิจที่เป็นรูปแบบที่แน่นอน จากทางมหาวิทยาลัยส่วนกลาง ควรจัดให้นิสิตได้ลงมือปฏิบัติศาสนกิจให้ตรงกับสายงานที่เรียน และควรจัดประชุมสัมมนารวบรวมความคิดเห็นให้เป็นไปแนวทางเดียวกันก่อนออกปฏิบัติศาสนกิจ

กลุ่มที่ ๒ เรื่อง บทบาทพุทธศาสตรบัณฑิตกับการสอนศีลธรรมในโรงเรียน

สภาพวิถีชีวิตของสังคมไทยในปัจจุบันที่ต้องเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ทำให้เกิดภาวะสับสนในวิถีชีวิต ค่านิยมและภูมิคุ้มกันทางสังคม ลดลง จนก่อให้เกิดการเบี่ยงเบนทางพฤติกรรม คือละเลยในคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อความยาวชนนักเรียน ให้หลงผิดมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่พึงประสงค์

ขาดระเบียบวินัย เกี่ยวข้องยาเสพติด ทะเลาะวิวาท มีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องอย่าง
เร่งด่วนในการปลูกฝัง กล่อมเกลียดด้วยหลักธรรมทางศาสนาเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในชีวิตให้มีสำนึกผิดชอบ
ชั่วดี มีสติพิจารณา ยั้งคิด มีจิตในใฝ่ดี และมีพลังใจที่เข้มแข็ง

ปัญหาและอุปสรรคพบว่า ปัญหาด้านสื่อการเรียนการสอน และเทคนิคการสอน ปัญหาด้าน
งบประมาณ ปัญหาด้านบุคลากร (ครูพระสอนศีลธรรม) ปัญหาด้านหลักสูตรและการประเมินผล และ
ปัญหาขาดการมีส่วนร่วมในสถานศึกษา ส่วนการแก้ไขและเทคนิควิธีการสู่การแก้ปัญหาการสอน
ศีลธรรมในโรงเรียนเสนอว่า ควรมีการผลิตสื่อ การใช้สื่อ และใช้เทคนิคการสอน เช่น ให้แรงจูงใจ
การสนับสนุนด้านงบประมาณ การฝึกอบรมยกระดับบุคลากร การจัดทำเนื้อหาในหลักสูตรให้พอดี
กับระดับชั้น และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรสร้างความเข้าใจ ในการมีส่วนร่วม
ระหว่างสพม. และสพฐ.

สำหรับรูปแบบการปฏิบัติศึกษาศาสตร์ในยุคปัจจุบันเสนอว่า ควรกำหนดรูปแบบและวิธีการที่เป็นการ
ปฏิบัติการเชิงรุก การขยายเครือข่ายการใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่ และการร่วมมือของทุกภาคส่วน

กลุ่มที่ ๓ เรื่อง บทบาทพุทธศาสตรบัณฑิตกับการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม- บาลี

การศึกษาเป็นการพัฒนาสังคม ประเทศชาติ เป็นที่ยอมรับโดยสากลโลกแล้วว่า เป็นการพัฒนา
ที่ยั่งยืนของชนทุกชาติทุกภาษา พระพุทธศาสนาก็มีการศึกษาสำหรับผู้เข้ามาบรรพชาอุปสมบทเพื่อ
เรียนรู้พระธรรมวินัย การศึกษาพระปริยัติธรรม คือ การศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม
และแผนกบาลีสนามหลวง ดังนั้น พุทธศาสตรบัณฑิต ควรศึกษาบทบาทหน้าที่ของตน เพื่อพัฒนา
การเรียนการสอนแผนกธรรม-บาลี

ปัญหาและอุปสรรคพบว่า ส่วนใหญ่พุทธศาสตรบัณฑิตมีความรู้ความสามารถไม่เพียงพอต่อ
บทบาทหน้าที่ บุคลากรทางการศึกษาไม่เพียงพอ (ครู-นักเรียน) และนักเรียนไม่เห็นความสำคัญของ
การศึกษาแผนกธรรม-บาลี ส่วนเทคนิคและวิธีการแก้ไขควรควรให้พุทธศาสตรบัณฑิตที่มีความรู้
ความสามารถเฉพาะด้านทำการสอนควรมีการสนับสนุนในเรื่องของงานรองรับและผลพลอยได้สำหรับ
ผู้ที่สำเร็จการศึกษาอย่างมีรูปแบบที่แน่นอนชัดเจนและคณะสงฆ์ควรสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาพระ
ปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี เพื่อผลิตบุคลากรทางการศึกษาให้เพียงพอ (ครู-นักเรียน) สำหรับรูปแบบ
และวิธีการปฏิบัติศึกษาศาสตร์ ที่เหมาะสมในสถานการณ์ปัจจุบันควรนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการ

เรียนการสอน (บางสำนักเรียน / บางสำนักศาสนา) ใช้ภาษาและสำนวนให้กระชับได้ใจความ โดยคำนึงถึงความสนใจในการตั้งใจเรียนของนักเรียน และมีประเมินผลผู้เรียนทั้งก่อนและหลังการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียน และเป็นแนวทางการสอน

ข้อเสนอแนะเห็นว่า ควรพัฒนาด้านเทคนิคการสอน ควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ควรมีการอบรมเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากรผู้สอน อย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง และหาแนวทางการแก้ปัญหาในการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นเพื่อประสิทธิภาพประสิทธิผล

กลุ่มที่ ๔ เรื่อง บทบาทพุทธศาสตรบัณฑิตกับการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

การศึกษานับว่ามีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนมีการพัฒนาทั้งในส่วนของความคิดและความสามารถ และต้องควบคู่ไปกับความมีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา นับเป็นสถานศึกษาที่ให้โอกาสแก่ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้เข้ามาศึกษาเล่าเรียน ดำรงตนเป็นศาสนทายาท สืบต่ออายุพระพุทธศาสนาและยังได้ศึกษาเรียนรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป

จากการประชุมกลุ่มย่อยพบว่า ปัญหาอุปสรรคด้านเทคนิคการถ่ายทอดวิชาความรู้ การปรับตัวเข้ากับผู้เรียน และผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญในการศึกษา ส่วนเทคนิคและวิธีการแก้ไขควรสอดแทรกกิจกรรมระหว่างการเรียนการสอน การรู้จักการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน และสร้างแรงจูงใจในการเรียนการสอน สำหรับรูปแบบและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจที่เหมาะสมในสถานการณ์ปัจจุบันเสนอว่า อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาและสังคมอย่างแท้จริง รู้จักประยุกต์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีงามตามขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม และใช้รูปแบบของการจัดโครงการและกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนการสอนโดยเน้นการปฏิบัติจริง บูรณาการให้ครบ ๓ ด้าน คือ ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ

กลุ่มที่ ๕ เรื่อง บทบาทพุทธศาสตรบัณฑิตกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง

พันธกิจสำคัญของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คือการบริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาแก่สังคม อันเป็นการทำให้เกิดโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา (ธรรมจาริก) ด้วยการส่งพระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจและพระบัณฑิตไปปฏิบัติศาสนกิจในชุมชนบนพื้นที่สูงในพื้นที่ ๘ จังหวัด

ภาคเหนือตอนบน ครอบคลุมกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เย้า มูเซอ ลีซอ ม้ง ลีละ อาข่า ไทยใหญ่ ไทลื้อ และจีนยูนนาน นับแต่ปี ๒๕๔๓

จากการประชุมพบว่าปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับปัญหาด้านการใช้ภาษา การสื่อสาร และวัฒนธรรมประเพณี ที่ยังคงมีความเชื่อดั้งเดิม การเดินทางยากลำบาก ล่าช้า ขาดการสนับสนุน ด้านงบประมาณ ในการพัฒนา เครื่องอุปโภค บริโภคไม่ค่อยอำนวย

ส่วนเทคนิคและวิธีการแก้ไขเสนอว่า ควรใช้ล่ามสื่อสารจากเด็กนักเรียนที่สามารถพูดภาษาไทย ได้เข้าหาชาวบ้าน มีการวางแผนในการเดินทาง การคำนวณ และการกำหนดระยะเวลา จัดตั้งกองทุน จัดหางบประมาณในการพัฒนา และปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมสังคมของชนชาติพันธุ์นั้นๆ

สำหรับรูปแบบและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจที่เหมาะสมประเด็นเกี่ยวกับการสร้างศาสนทายาท (พระภิกษุสามเณร) กลุ่มชาติพันธุ์ ชุมชนเผ่าจากพื้นที่นั้นๆ มีความร่วมมือทางด้านกิจกรรม ผลของกิจกรรม(รูปธรรม)

๑.๕ การผลักดันเชิงนโยบาย

จากผลการดำเนินงานโครงการนิติตปฏิบัติศาสนกิจอาสาช่วยพัฒนาสังคม ได้มีบทสรุปหลายประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การกำหนดรูปแบบและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจให้ตรงกับเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยเกิดประโยชน์ต่อคณะสงฆ์ และพัฒนาสังคมในมิติต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ซึ่งจากผลการดำเนินงาน การประเมินโครงการ การลงพื้นที่ติดตาม และการสัมมนา นิติตปฏิบัติศาสนกิจ ได้มีการผลักดันเชิงนโยบาย ดังนี้

๑) เสนอให้กำหนดรูปแบบและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจเพื่อสนองงานกิจการคณะสงฆ์ตามนโยบายของมหาเถรสมาคมและนโยบายและงานตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพและมาตรฐาน มีเป้าประสงค์และตัวชี้วัด

๒) ในการปฏิบัติศาสนกิจควรกำหนดให้นิติตเสนอเป็นโครงการการปฏิบัติศาสนกิจที่นิติตสนใจและนำไปขับเคลื่อนในการปฏิบัติงาน ๑ โครงการตามยุทธศาสตร์การปฏิบัติศาสนกิจตามมหาวิทยาลัยกำหนด โดยมีเป้าหมายของผลผลิตและผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม สามารถถอดรหัสความรู้ นำไปใช้ประโยชน์เชิงสังคมและชุมชน เชิงนโยบาย และเชิงวิชาการอย่างใดอย่างหนึ่งได้จริง

๑.๕ บทสรุป

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะสถาบันการศึกษาสงฆ์ได้ทำหน้าที่ผลิตบัณฑิต และผลงานวิจัยออกสู่สังคม โดยใช้ฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนงาน วิชาการและพัฒนาลักษณะอันพึงประสงค์ของบัณฑิตในทุกระดับการศึกษา ดังนั้น พระนิสิตที่เข้ารับการ ศึกษาในหลักสูตรระดับชั้นปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกรูป จึงถูก กำหนดให้เข้าร่วมการปฏิบัติศาสนกิจเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการสำเร็จการศึกษาอีกหนึ่งปีการศึกษา ในปีการศึกษา ๒๕๕๘ กองกิจการนิสิต สำนักงานอธิการบดี ได้จัดสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ ๖๑ ในสถานที่ต่าง ๆ และพบว่าในการปฏิบัติศาสนกิจมีการเสนอรูปแบบและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจที่ เหมาะสมกับกับสภาพของการเปลี่ยนแปลง เป็นไปตามวัตถุประสงค์การปฏิบัติศาสนกิจและในการ สัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ ๖๑ นิสิตได้ให้เสนอแนะเพื่อการบริหารจัดการการปฏิบัติศาสนกิจไว้ ๓ ข้อสำคัญคือ รูปแบบและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจ และการกำหนดให้มีตัวชี้วัดโครงการปฏิบัติศาสนกิจ